

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2021. gada 25. novembrī

Turpinājums

2021. gada 8. decembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja

Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Tātad Satversmes tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2021-06-01 „Par likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 11. panta 3.¹ daļas un 11.¹ panta 6.¹ daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Tā kā tiesnešiem ir vēl jautājumi, tad šobrīd ir iespēja tiesnešiem uzdot jautājumus.

Tiesnesis Laviņš, lūdzu!

A. Laviņš.

Labrīt, cienījamie lietas dalībnieki!

Ņemot vērā, ka vakardienas tiesas sēdē mēs varējām novērot tādu ainu, ka ir sniegta atšķirīga informācija par rentabilitātes rādītājiem, esam veltījuši mēs arī laiku, lai pievērstos skrupulozi šiem iesniegtajiem cipariem un tāpēc labprāt gribētu dzirdēt Saeimas pārstāvja viedokli par šādu aspektu.

Tātad tas, ko jūs minējāt, ka saimnieciskās darbības veicēju rentabilitāte vidējā ir 26 vai 27 procenti, tas patiesi izriet no jūsu iesniegtajiem datiem, un, ja mēs aplūkojam piemēra pēc 2017. gadu, tad varam redzēt, ka kopējie ieņēmumi visiem šiem saimnieciskās darbības veicējiem 2017. gadā to ir bijis 96 724... ieņēmumi ir 708 979, peļņa ir uzrādīta, kopējā peļņa, 193 270. Saliekot šos skaitļus kopā, patiešām mēs varam iegūt skaitli 27 procenti.

Tomēr, ja palūkojamies uz citu tabulu, kas arī ir iesniegta, tad varam redzēt, ka, piemēram, ja mēs pieturamies pie šī 2017. gada, kas bija gads, kad tika pieņemta šī apstrīdētā norma vai apstrīdētais regulējums, no 96 724 saimnieciskās darbības veicējiem, 56 385 ir bijuši tādi, kas ir strādājuši tādā veidā, ka apliekamais ienākums ir veidojies no 1 eiro līdz tūkstoš eiro, kas pats par sevi liecina, ka šis rentabilitātes rādītājs nav ievērojami augsts bijis.

Un līdz ar to Saeimas pārstāvim... jūs varētu, kā es minēju, sniegt savu vērtējumu par to, vai šeit nav izveidojusies situācija, ka, lūk, šis jūsu pieminētais rentabilitātes rādītājs, 27 procenti, veidojas no tā, ka mazākā daļa no saimnieciskās

darbības veicējiem, strādā ar tik ievērojami lielu peļņu, ka šo rentabilitātes rādītāju tieši uz šo mazākās daļas veiksmīgi veikto biznesu ar lielu peļņu, šo rentabilitātes rādītāju paceļ tik augstu, ka lielākai daļai, kas ir šie 58 tūkstoši saimnieciskās darbības veicēji, kas strādājuši ar ienākumu no 1 līdz tūkstošiem, šis rentabilitātes rādītājs varētu būt pārlietu liels. Un ja es varu turpināt šo tēlaino izteiksmi, kas ir bijusi iepriekšējā tiesas sēdē, vai nav tā, ka, piemēra pēc, studentu grupa, kurā ir divi studenti un eksāmenu ir nokārtojuši tādā veidā, ka viens ir saņēmis atzīmi 9, bet otrs ir saņēmis atzīmi 1, tad kā grupa eksāmenu ir nokārtojusi, jo vidējā atzīme ir sekmīga – 5. Bet individuāli viens ir nokārtojis, bet viens nav nokārtojis.

Priekuļa kungs, labprāt dzirdētu Saeimas refleksiju par šo!

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa. Paldies. Es ceru, ka spēšu atbildēt uz šo jautājumu, jo jautājums ir diezgan plašs.

Jā... Ja kaut ko es neatbildu uzreiz, es... droši... pēc attiecīga lūguma tad arī precizēšu, bet es sāksu un centīšos tad arī to atbildēt.

Jā... jūs pilnīgi pareizi norādījāt, ka šie te vidējie kopējais gan ieņēmumu apmērs 2017. gadā tāds ir, gan arī peļņas apmērs tāds ir, no kura tad attiecīgi var izrēķināt šo te vidējo rentabilitāti. Un tas mūsu ieskatā ir arī pats būtiskākais aspekts, kas arī, rēķinot šos te peļņas un ieņēmumu attiecību, ka tā ir proporcija... proporcija starp peļņu un ieņēmumiem. Un tie rādītāji, kas ir, piemēram, attiecībā uz šo te maksātāju grupu, kas attiecas uz... tūlīt atvērsu... šajā te sadaļā NM „Peļņa, zaudējumi, sadalījums” peļņa no 0,01 eiro līdz 1 tūkstošiem eiro... tā attiecība, mūsaprāt, parāda iespējami vidējo tendenci ikvienā šajā te nodokļu nomaksas grupā, jo tā ir peļņa, bet nav jau nekur pateikts, ka tie ieņēmumi, piemēram, ir kaut kādā mērā salīdzinoši daudz augstāki, kā rezultātā šis te rentabilitātes rādītājs ir ievērojami zemāks. Jo svarīgākā lieta ir šī te proporcija.

Un otra lieta, ko es vēlos uzsvērt par šo te situāciju... par šo te grupu, ko minējāt, ka vidēji skatoties varētu būt tā, ka eksāmens ir nokārtots, jo rentabilitāte ir augsta, bet varētu būt kāds atsevišķs varbūt students vai nodokļu maksātājs, kuram ir izdevies mazliet neveiksmīgāk veikt savu saimniecisko darbību. Te mūsu ieskatā visupirms jāskatās šī te nozaru vidējā rentabilitāte, jo, ja nozaru vidējā rentabilitāte ir tāda, ka vidēji ir iespējams strādāt ar noteiktu rentabilitāti, teiksim, kas mūsu ieskatā varbūt nesastāda to nesamērīgo slogu... nu, piemēram, 11, 12 procenti, 20 procenti... un ja lielākajā daļā, ko mēs redzam arī no Satversmes tiesā iesniegtās statistikas ir tādi saimnieciskās darbības veicēji, kas strādā ar peļņu, tad... jā, var būt tāda situācija, ka ir saimnieciskās darbības veicēji, kas kādā atsevišķā nozarē strādā ar mazāku rentabilitāti, vai tā ir ievērojami mazāka un tālāk... bet tie mūsu ieskatā jau ir atsevišķi gadījumi un tas parāda to, ka objektīvi ir iespējams strādāt rentablāk, teiksim tā.

Tas, vai konkrētajā gadījumā tā rentabilitāte un kādi apstākļi ir par pamatu tam, ka atsevišķā gadījumā tā rentabilitāte ir mazāka, nu, mūsu ieskatā tur ir virkne varbūt individuālu apstākļu, kas jau saistīti ar saimniecisko darbību. Nu, ļoti dažādi ir apstākļi – gan tas, kā plāno ieņēmumus, izdevumus... nu ne par jebkuru, teiksim tā... saimnieciskajā darbībā ne jebkurš pakalpojums sabiedrībai ir vajadzīgs, ne par jebkuru pakalpojumu vai precī var saņemt pietiekami lielu peļņu. Un tie jau ir faktori, kas iziet ārpus jurisprudences un atbildes uz kuriem ir meklējamas jau ekonomiskajā zinātnē.

Un tur virkne citu... piemēram, viens prot labāk reklamēt savu precī, otrs sliktāk... Tur var būt ļoti dažādi apstākļi un mēs tik sīki neesam skatījuši, kas ir tie faktori. Bet, ja vidēji gan, piemēram, skatoties ne tikai šo te visā griezumā, kas ir par visām nozarēm, bet arī nozaru griezumos, tā statistika ir tāda, ka, jā, mūsu ieskatā tie jau ir tādi faktori, kas ir atkarīgi no pašas saimnieciskās darbības veicēja. Piemēram, arī faktors.... Ir viena veida saimnieciskā darbība Rīgā, vai viena veida saimnieciskā darbība ārpus Rīgas, ja tā pat faktiski ir viena veida profila un varbūt ar dažādiem peļņas rādītājiem... dažādu rentabilitāti... bet tā jau ir reālā dzīve, nu, teiksim tā. Tas ir atkarīgs no saimnieciskās darbības veicēja arī ļoti daudz kas ir.

A. Laviņš.

Labi.

Un otrs. Vakardienas tiesas sēdē jūs norādījāt, ka aplūkojot šo tabulu, kurā ir sniegta informācija par saimnieciskās darbības veicēju sadalījumu pēc pamatdarbības veida, jūs minējāt, ka nav neviens tāds saimnieciskās darbības veids, kurā nebūtu kaut viens, kurš strādātu ar peļņu. Lūkojoties uz šiem datiem, patiesi, katrā no šīm ailēm ir vismaz... nu, ka viens... tas būtu pārspīlēti teikts, bet te ir krietni vien vairāk un tie skaitļi ir dažādi dažādās jomās, ka ir personas, saimnieciskās darbības veicēji, kas strādā ar peļņu.

Bet tajā pat laikā ir vēl divas ailes – ir aile, kurā ir atzīmēts saimnieciskās darbības veicēju skaits, kur darbības rezultāta nav, nav ne peļņa, ne zaudējumi, kā arī, kuri strādā ar zaudējumiem. Un ja salīdzina, piemēram, šo situāciju augkopības un lopkopības, medniecības un vēl tur garāks nosaukums ir šai vienībai... ar juridiskiem un grāmatvedības pakalpojumu sniedzējiem un vēl piemēra pēc paņemot sauszemes transporta jomā strādājošo, tad arī šī aina ir atšķirīga. Augkopības jomā strādājošajiem, tie, kas strādā ar peļņu, ir mazliet vairāk par pusi nekā pārējā daļa, juridiskie un grāmatvedības pakalpojumi ir vairāk kā puse, savukārt sauszemes transporta un cauruļvadu transporta jomā ir pārliecinoši mazāk par pusi, kas strādā ar peļņu.

Jūs savos paskaidrojumos vai sniegtajās atbildēs norādījāt tikai to, ka ir konstatējami šie saimnieciskās darbības veicēji, kas strādā ar peļņu. Kāpēc jūs izlaižat un nekomentējat šajā tabulā šo apstākli, ka atsevišķās jomās ir tādi pārstāvji, kas nestrādā ar peļņu un strādā ar zaudējumiem un tie ir vairākums?

Jautājums bija saistīts ar to, vai tā ir objektīva informācijas pasniegšana.

J. Priekulis.

Jā, paldies. Es centīšos atbildēt. Un ja arī šoreiz, ja es ne līdz galam precīzi pēc jūsu ieskata atbildu, tad es varu arī precizēt.

Jā... tik tiešām, šajā te sadaļā, kas ir NAC 2020... nu, pirmām kārtām, mēs esam objektīvi iesnieguši pilnīgi visus datus – gan par šiem te saimnieciskās darbības veicējiem, kuri strādā ar peļņu, gan par šiem te saimnieciskās darbības veicējiem, kuriem ir zaudējumi, gan par šiem saimnieciskās darbības veicējiem, kuri nav aktīvi. Un līdz ar to Satversmes tiesai ir iespējams to analizēt.

Kas attiecas uz mums, kāpēc mēs pieminam šos te rādītājus – tieši personas, kuras strādā ar peļņu. Mēs to pieminējam faktiski divos aspektos. Mēs ņemam vērā arī tās personas, kuras strādā ar zaudējumiem un tās, kas nav aktīvas, tur paskaidrošu sīkāk.

Tātad, piemēram, arī šajā te pašā piemērā... es pieņemu, ka tas varbūt arī ir vienkāršāk paskaidrojums no manas puses... tad izešu cauri varbūt šiem te pāris piemēriem arī par lauksaimniecību, juridiskajiem pakalpojumiem un sauszemes transporta un cauruļvadu transportu. Piemēram, 2020. gadā tā tik tiešām mēs redzam, ka nepilni 23 tūkstoši lauksaimniecībā kopā ir nodarbināto, nodokļu maksātāju-iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju un 13 421 strādā ar peļņu. Tātad, ja kopā ir 22 tūkstoši un nepilni 13 tūkstoši strādā ar peļņu, tad tas vidējais rādītājs, kas ir šajā nozarē ņemot vērā arī neaktīvos, kas faktiski neveic saimniecisko darbību, ir šie te 60... tūlīt noapaļošu... 0,60... tie ir 60 procenti. Un mēs arī vēl rēķinājām šo te rādītāju, izņemot tos ārā, kuri neveic aktīvu saimniecisko darbību, kuriem nav šī te ne zaudējuma, ne peļņa, viena iemesla dēļ, jo šādā gadījumā apstrīdētās normas uz tiem, kas neveic aktīvu saimniecisko darbību, kam nav ne zaudējumu, ne peļņas, nemaz neattiecas. Uz tiem attiecas cits regulējums. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa likumā ir norma, ka ja vispār šis te apgrozījums ir nulle, tad ir 50 eiro jāmaksā. Un tie ir par šiem te reģistrētajiem un neaktīvajiem. Tāpēc tas mūsu ieskatā... tas... nu, kā lai saka... tas objektīvais rādītājs, skatoties situāciju nozarē, ir ņemt vērā, protams, arī tos, kas strādā ar zaudējumiem, tātad aktīvos. Un tos mēs arī rēķinājām. Un, protams, arī tos, kas strādā ar peļņu. Un ja skatās, piemēram, šādu situāciju, tad mēs neredzējām, ka nevienā nozarē ievērojams vairākums ir tādi, kas strādā ar peļņu, un tas, mūsaprāt, teiksim, ir mudinājums arī secināt to, ka ir iespējams strādāt šajā nozarē ar peļņu, un tad jau cits rādītājs ir, protams, šis te rentabilitātes rādītājs, kas parāda, kāda ir tā vidējā iespējamība.

Un tas pats attiecas... es ļoti īsi... tas pats attiecas uz šo te situāciju par juridiskajiem un grāmatvedības pakalpojumiem. Un tas pats attiecas uz šo te situāciju ar sauszemes transportu un cauruļvadu transportu, kur ir pat ļoti liela specifika vienā niansē. Šajā te sauszemes transporta un sauszemes transportā un cauruļvadu transportā mēs redzam, ka kopā uz 2020. gadu šie te saimnieciskās darbības veicēji - iedzīvotāju

ienākuma nodokļa maksātāji, kas kārtu grāmatvedību vienkāršajā ierakstu sistēmā, ir 1020. Un lielais vairums ir tādi, kuri vispār nav aktīvi, tas ir, tādi, kuri ir reģistrēti, bet dažādu iemeslu dēļ neveic saimniecisko darbību. Tas ir, viņu rezultāts nav ne peļņa, ne zaudējumi. Un tādā gadījumā arī uz šādiem, kā es minēju, tās apstrīdētās normas nemaz neattiecas.

Bet, ja mēs aplūkojam atkal šo te rādītāju, kas ir par peļņu sauszemes transportā un cauruļvadu transportā, nu... tie, kas strādā ar peļņu, tās ir, apmēram, četras reizes vairāk nekā tie, kas strādā ar zaudējumiem. Un atkal rēķinot šo te vidējo, neņemot vērā tos, kas nav aktīvi, atkal tā situācija... nu, procentuāli... ja tas ir četras reizes vairāk... es tagad varbūt nerēķināšu, bet atkal izveidojas tā, ka tas procentuāli ir lielākais vairums.

Tā kā es ceru, ka atbildēju uz jautājumu, bet mūsu ieskatā... mēs centāmies objektīvi atspoguļot šos te datus, tik tiešām ņemot vērā arī tos saimnieciskās darbības veicējus - iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājus, kas strādā ar zaudējumiem, jo mēs nenoliedzam, ka tādi tik tiešām arī ir un to Satversmes tiesai iesniegtā datu statistika arī parāda.

A. Laviņš.

Paldies. Atbildes esmu saņēmis. Nav citu jautājumu.

S. Osipova.

Jā, paldies.

Es vēlētos uzdot jautājumu tiesībsargam. Jansons kungs, jūsu komandā ir arī ekonomists. Sakiet, lūdzu, kā var veidoties tāda situācija, ka valsts uzzina dažādu informāciju par rentabilitāti, jo Valsts ieņēmumu dienestam ir vieni dati, valsts statistiskās pārvalde nonāk līdz citiem datiem. Kā var būt šīs atšķirīgās rentabilitātes? Un kas būtu jāņem vērā likumdevējam, izstrādājot nodokļu režīmu? Paldies.

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa.

Labrīt! Un, protams, kā jau tas arī tiesas sēdē te ir konstatēts, ka ir dažādas šīs te metodoloģijas, dažādas pieejas, bet man tomēr ir jāuzsver tas, manuprāt, ka valsts puse ir izvēlējusies nu tādu manipulatīvu pieeju. Bet es došu vārdu kolēģei Līgai.

L. Leitāne.

Labrīt, godātā tiesa! Es mēģināšu paskaidrot, kā faktiski veidojas šāda situācija.

Tanī brīdī, kad mēs runājām par visu tautsaimniecību kopumā un runājām par kapitālsabiedrībām galvenokārt, tad tanī brīdī mēs runājām par gada pārskatiem, tātad, respektīvi, tādu rentabilitātes aprēķināšanu, piemēram, ir rādītājs peļņa pirms nodokļiem, pret neto apgrozījums. Tātad, mēs iegūstam šādu... un arī to, ko mēs vakar

dzirdējām, tos izteicienus, un šos skaitļus, kas patiešām ir ļoti mazi, gandrīz lielākoties līdz 10 procentiem. Tas patiešām atbilst patiesībai arī tūri no praktiskā viedokļa.

Bet, savukārt tad, kad mēs runājām par saimnieciskās darbības veicējiem, tad saimnieciskās darbības veicējiem ir ļoti būtiska atšķirība. Tos peļņas rādītājus, kurus mums ir rādījusi Saeima, ir aprēķināti tādā veidā, un to paredz jau pats normatīvais regulējums, ka saimnieciskās darbības veicējiem izdevumu pozīcijā zem nosaukuma „Alga”, alga ir tikai tā alga par tiem cilvēkiem, kuri ir pieņemti darbā. Tātad, respektīvi, tie ir cilvēki, kas ir piesaistīti vēl klāt strādāt pie šī saimnieciskās darbības veicēja. Savukārt pašas saimnieciskās darbības veicēja darba novērtējums „alga”, vispār izmaksu pozīcijās neiekļaujas. Kā rezultātā, ja mēs tagad redzam, ka, piemēram, 2018. gadā peļņa mums uzrādās... nu, pēc Saeimas iedotajiem datiem, 272 256,58 eiro, tad šajā summā iekšā pēc būtības ir šo saimnieciskās darbības pašu veicējam paredzētā alga, kura kā izmaksu postenis vispār nerādās. Un tagad sanāk tā, ka mēs redzam peļņu, kuru mēs rēķinām un sakām, ka, re, kur ir rentabilitāte, bet patiesībā šajā peļņā iekšā ir pašam darbības veicējam paredzētā alga. Un ja mēs to algu konceptuāli noņemtu nost, tad tā aina pēc būtības būtu pavisam, pavisam savādāka un tas rezultāts būtu līdzīgs vai pat būtiski sliktāks nekā tiem uzņēmumiem, kuri ir kapitālsabiedrības, kuriem aprēķins ir pavisam pēc citiem parametriem. Tas ir aprēķina fundamentālais pamats.

Tieši šī iemesla dēļ tad, kad mēs iesākumā teicām, ka šie dati ir nepilnīgi, tas arī bija tas iemesls, ka metodoloģiski ir šādas te divainas īpatnības un neviens šobrīd mēs nevaram, nu, kā saka, noteikt, cik tad būtu jābūt algai. Nu, ja mēs pieņemsim kaut vai, ka tai būtu jābūt minimālai algai, kuru varētu uzskatīt par izmaksām, tad mēs iegūtu pavisam citus datus. Tagad mēs vienkārši redzam rezultātu, kas ir patiesībā netīrā peļņa, jo viņa nenovērtē tā darbības veicēja vispār darbu kā tādu.

S. Osipova.

Paldies.

Un ja mēs vērtējam apstrīdētās normas, kuras ir izstrādātas, ņemot vērā to viedokli, ko pauž Saeima, vai tiesībsargs gribētu vēl šeit piebilst pie apstrīdētajām normām?

L. Leitāne.

Patiesībā apstrīdētās normas šo situāciju vēl tikai pasliktina. Ja mēs no šīs peļņas rādītājiem būtu noņēmuši un novērtētu arī šī darbības veicēja darbu kā tādu, novērtētu, ka arī šim darbības veicējam ir jāsaņem par savu darbu kaut kāda samaksa, tad tanī brīdī mēs ieraudzītu katastrofālu vienā vai otrā nozarē situāciju, jo tad mums nebūtu visa tā situācija, kura saka, redziet, cik viss ir skaisti un viss ir labi, un liela peļņa un liela rentabilitāte, un šī apstrīdētā norma vēl pasliktina patiesībā šo situāciju. Un tā ir tā

šķietamais labums, kas patiesībā nav labums un šī norma patiešām rada netaisnību attiecībā pret saimnieciskās darbības veicējiem.

S. Osipova.

Jā, paldies par jūsu atbildi.

Lietas dalībniekiem jautājumu uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Labdien, man būtu jautājums Jansona kungam vai kādam no tiesībsarga biroja, kas varētu atbildēt.

Tātad pirms šīs apstrīdētās normas ieviešanas, šī 80 procentu ierobežojuma noteikšanas bija spēkā, ka varēja visus attaisnotos izdevumus norādīt. Šī norma stājās spēkā un tika piemērota attiecībā uz 2018. un 2019. gadu. Lietas izskatīšanas laikā arī viena pieaicinātā persona – tieši konkrētais uzņēmējs – norādīja un atsaucās arī uz šo likumu, kas ir *Covid-19* seku pārvarēšanas likums, kurā ir noteikts, ka 2020. un 2021. gadā šo ierobežojumu nepiemēro.

Ja mēs rēķinām... tātad 2018. gadā bija ierobežojums, 2019. gadā bija ierobežojums, bet likums paredzēja, ka var pārcelt uz trešo gadu uz priekšu.

Sakiet, lūdzu, tagad konkrēts jautājums... vai iespēja, ka 2020. un 2021. gadā nav šī apmēra ierobežojuma, vai tas varēja kompensēt šo iespējamo negatīvo situāciju, kas varēja izveidoties 2018. un 2019. gadā? Paldies.

J. Jansons.

Jā, paldies, godātā tiesa. Kolēģe Līga. Lūdzu!

L. Leitāne.

Atsevišķos gadījumos tas varēja kompensēt, bet ne pilnā apmērā, jo tā iespējamība kompensēt lielā mērā ir atkarīga no tā, kāds ir šis vispār faktiskais rezultāts 2020. un 2021. gadā. Ja 2020. un 2021. gadā ienākums bez visa šī ierobežojuma ir salīdzinoši neliels, bet iepriekšējos periodos ir bijis uzkrāts, tad faktiski nevar jau nosegt to, kā šobrīd nav. Un šobrīd šī ekonomiskā situācija 2020. un 2021. gadā ir tomēr sliktāka un varētu parādīt to, ka tāpatās paliks kaut kādi šie te iespējamie atlikumi, kurus tomēr tāpatās nevarēs piemērot šajā 2020. un 2021. gadā, jo gluži vienkārši rezultāts nav tik labs, lai varētu visu nosegt. Tā kā būs noteikti uzņēmumi, kuriem varbūt tas nokompensēsies, bet būs noteikti, kuriem tas nenokompensēsies.

G. Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, jūs varētu sīkāk paskaidrot, kādās situācijās tas varētu, kā jūs teicāt, nekompensēties, jo tūri likuma norma ir, ka var pārcelt. Tātad var pārcelt pilnā apjomā uz nākamo gadu... nu, līdz trīs gadiem var pārcelt. Šis trešais gads iekrīt

2020. gadā, kad nav apmēra ierobežojums. Vai jūs varētu identificēt kādu vienu situāciju precīzi, kad mēs varam skaidri nonākt pie secinājuma, ka nē, šis netiek kompensēts trešajā gadā, pat pastāvot tam, ka nav apmēra ierobežojums? Paldies.

L. Leitāne.

Es mēģināšu šobrīd ātri modelēt situāciju. Nu, pieņemsim, ka 2019. gadā ir izveidojies tāds šis te zaudējums no iepriekšējiem gadiem, nu, piemēram, teiksim, 5 tūkstoši eiro. Savukārt, teiksim, 2020. gadā ieņēmumi ir... nu, pieņemsim, bijuši 2 tūkstoši, bet izdevumi – faktiskie izdevumi – ir bijuši piemēram 2500. Tātad, mums ir radušies zaudējumi 500 eiro. Šajā gadījumā mēs nevaram paņemt neko no iepriekšējā perioda, kas mums ir bijis uzkrājies tāds, un neko nesegt. Tajā pat laikā 2021. gadā, piemēram, mums ir 4 tūkstoši ieņēmumi un izdevumi ir bijuši tūkstotis. Tā rezultātā tāds mūsu rezultāts ir it kā apliekamais ienākums veidojas 3 tūkstoši un šos 3 tūkstošus mēs varam nodzēst ar iepriekšējo uzkrāto, kas mums vēl ir palicis, tāds attiecīgi 4500. Tātad rezultātā mums veidojas vēl nenodzēsti 1500 eiro, kas mums vēl stāv un ir palikuši no 2019. gada. Tātad, respektīvi, neatkarīgi no tā, ka 2020. gadā bija zaudējumi, reālie zaudējumi ekonomikā, ir problēmas, 2021. gadā ir nosacīti ir ienākums, bet šie ienākumi nav tik lieli, kā ir bijis uzkrājums pirms tiem iepriekšējiem zaudējumiem no iepriekšējiem periodiem. Un šāda situācija veidojas, ka mums paliek vēl zaudējumi, nesegto zaudējumu summa, kura tad mums pāriet un tad nu ir labs jautājums – kas notiks nākamajā periodā, vai viņus varēs, vai nevarēs un tikpat labi, ja, piemēram, tajā 2022. gadā mums būs situācija jau ar to, ka mēs esam nostrādājuši un mēs nevaram ielikt vēl kaut ko no iepriekšējā, tad tanī gadījumā tie 1500 eiro, kas ir palikuši, piemēram, no 2019. gada, tā arī paliks nenodzēsti un nenokompensēti.

G. Kusiņš.

Paldies. Vai es pareizi saprotu jūsu atbildi, ka tas ir vienkārši teorētiski kā piemērs...

L. Leitāne.

Es vienkārši to nomodelēju...

G. Kusiņš.

... es nevaru nosaukt nevienu tādu subjektu, kam tieši tāda situācija ir.

L. Leitāne.

Šādu subjektu var būt ļoti daudz un tas ir nevis tikai... es, protams, nomodelēju tikai to, kādos gadījumos šī norma tomēr paliks tādā izpildījumā. Bet viņš ir pilnīgi reāls.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

S. Osipova.

Jā, paldies par atbildēm.

Tiesa ir noskaidrojusi visu nepieciešamo. Līdz ar to lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta. Un mēs pārejam pie nākamās procesuālās stadijas – pie debatēm.

Jansona kungs, cik laika debašu runai būtu nepieciešams?

J. Jansons.

Nu, aptuveni līdz 30 minūtēm, ja drīkst.

S. Osipova.

Paldies.

Saeimas pārstāvjiem?

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa... mēs ļoti lūgtu... 40 minūtēs mēs censtos iekļauties, jo, ņemot vērā, ka ir ļoti daudz argumentu un apstākļu, par kuriem ir nepieciešams izteikties.

S. Osipova.

Jā, paldies. Jūsu viedoklis ir sadzirdēts. Taču mēs esam jau trešo dienu... jums bija iespējas uzdot jautājumus, jums bija iespējas atbildēt uz tiesas jautājumiem. Tiesa, kā ierasts, debatēm dod laiku līdz 30 minūtēm. Tā...

Lūdzu, tiesībsargam... Jansona kungs, laiks jūsu debašu runai.

J. Jansons.

Jā, paldies.

Godātā tiesa! Es sāksu ar to, ka joprojām uzturu savu pieteikumu pilnā apmērā.

Šī procesa laikā esam uzklauzījuši daudzus viedokļus par valsts rīcības brīvību, par apstrīdēto normu taisnīgumu un saimnieciskās darbības veicēju - iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju īpašumtiesību ierobežojumiem.

Atšķirībā no pirmstiesas procesa laikā noskaidrotā, ir izrādījies, ka likumdevējs esot detalizēti vērtējis apstrīdēto normu pieņemšanas nepieciešamību, tajā skaitā pamatojies uz ekonomikas teorijā minēto nodokļu prezumpcijas metodi un statistikas datiem. Jautājums – kāpēc šie apsvērumi izskan tikai tagad tiesas procesa laikā? Kur tie ir bijuši pirms tam? Konstatēju, ka tiek meklēti ticami apsvērumi apstrīdēto normu pieņemšanai. Un šāda pieeja apliecina, ka patiesībā apstrīdētās normas ir bijušas vien politiskā vienošanās, lai segtu iztrūkumu valsts budžetā, kas radies nodokļu reformas rezultātā.

Ar apstrīdētajām normām likumdevējs esot noteicis neatspēkojamu minimālo iedzīvotāju ienākumu bāzi, balstoties uz prezumpcijas metodi. Saeima, to raksturojot, atsaucās uz zinātnieka Viktora Tjuronija un viņa rakstu „*Presumptive taxation*”. Šo metodi izmanto, lai veicinātu administrēšanas efektivitāti, mazinot slogu nodokļu administrācijai, it īpaši, kad ir liels nodokļu maksātāju skaits ar salīdzinoši maziem ienākumiem, lai apkarotu ēnu ekonomiku un izvairīšanos no nodokļu nomaksas un lai taisnīgi sadalītu nodokļus starp visiem nodokļu maksātājiem. Vienlaikus ir būtiski norādīt, ka tas pats zinātnieks norāda uz vairākiem nosacījumiem, kuri ir jāņem vērā, izmantojot šo metodi.

Pirmkārt, prezumpcijas metode paredz, ka izstrādājot tiesību aktus, ir jāņem vērā iespējamie tiesiskie ierobežojumi attiecībā uz prezumpcijas metodes pieņemšanu, tostarp konstitucionāli ierobežojumi, piemēram, vienlīdzība likuma priekšā un īpašuma konfiskācijas aizliegums. Otrkārt, prezumpcijas metode paredz nepieciešamību identificēt problēmas, proti, ir jāsaprot problēmas, ko ar prezumpcijas metodi ir vēlme risināt. Pirms šīs metodes piemērošanas ir jānoskaidro, kādi nodokļu maksātāju veidi rada problēmas saskaņā ar nodokļu bāzes noteikšanu un šo problēmu būtību. Treškārt, prezumpcijas metode paredz, ka noteikt vienādu procentuālo attiecību visiem uzņēmumiem kā minimālo nodokli no apgrozījuma ir ļoti neprecīzi. Viena no problēmām ir tāda, ka nepastāv cieša saistība starp konkrētā gada ienākumiem un apgrozījumu. Turklāt, tīrais ienākums var būt ļoti atšķirīgs procentuālais daudzums no bruto ieņēmumiem attiecīgajā nozarē. Problēmu var risināt, klasificēt nodokļu maksātājus pēc to uzņēmējdarbības un nosakot peļņas procentus, kas piemērojami bruto ieņēmumiem, pamatojoties uz nozares pētījumiem par katru aptveramo uzņēmējdarbības veidu. Šāda pieeja mazina prezumpcijas neprecizitāti.

No minētā izriet, ka likumdevēja rīcības brīvība, nosakot minimālo ar iedzīvotāju ienākuma nodokli apliekamo bāzi ir ierobežota un likumdevējam ir jābūt pārliecinošam pamatojumam par šādu izvēli. Šim pamatojumam ir jābūt pētījumos balstītam, lai mazinātu pamattiesību nesamērīgu aizskāruma risku.

Ko var konstatēt no lietas materiāliem un tiesas sēdēs izskanējušā attiecībā uz šīs metodes ieviešanu ar apstrīdētajām normām? Apstrīdēto normu pieņemšanas nepieciešamību likumdevējs balstījis uz prezumpciju, ka IIN maksātāji veido ievērojamu ēnu ekonomiku un neuzrāda visus ienākumus. Taču pierādījumi tam, kādu īpatsvaru šie nodokļa maksātāji veido ēnu ekonomikā, nav iesniegti un nav saprātīgi izskaidroti. Tas, ka, sākot no 2015. gada līdz 2018. gadam aptuveni viena piektdaļa saimnieciskās darbības veicēju strādā ar zaudējumiem, vēl nedod pamatu izdarīt secinājumus par to, ka šie un citi saimnieciskās darbības veicēji ir ēnu ekonomikā un ka tie slēpj ienākumus.

Jāņem vērā, ka uzņēmējdarbība ir ar riska elementu un katrs saimnieciskās darbības gads var būt ar dažādiem ekonomiskiem efektiem. Jāņem vērā, ka zaudējumus

uzņēmējdarbībā rada arī investīcijas uzņēmuma attīstībā, svārstības globālajā ekonomikā un uzņēmējdarbības sektorā. *Covid-19* krīze tam ir piemērs. Viena nozare attīstās, cita – cieš zaudējumus. Saskaņā ar apstrīdēto normu šie uzņēmēji būtībā tiek sodīti ar nesamērīgu un netaisnīgu nodokļu slogu. Nav loģiski likt maksāt papildu nodokli no minimālās bāzes pie apstākļiem, ka stabili četras piektdaļas no aktīvajiem IIN maksātājiem strādā ar peļņu, turklāt jāņem vērā, ka atbilstoši Saeimas iesniegtajiem statistikas datiem, tieši pēc apstrīdēto normu ieviešanas ir ievērojami palielinājies neaktīvo IIN maksātāju - saimnieciskās darbības veicēju skaits. Tas ir redzams *excel* failu sadaļā ar nosaukumu 15. slaidis. Bet to skaits, kas strādā ar peļņu, 2018., 2019. un 2020. gadā ir vidēji līdzvērtīgs tam, kāds bija 2017. gadā. Tāpat apstrīdētās normas nav uzskatāmas kā vienīgais iemesls pārmaiņām attiecībā uz zaudējumu samazināšanos attiecībā uz apliekamā lieluma palielināšanos un IIN ieņēmumiem. Šo pieaugumu tendences ir izskaidrojamas jau ar minētajām ekonomikas un uzņēmējdarbības likumsakarībām, ko arīdzan apliecināja lietā pieaicinātie eksperti.

Minētie apsvērumi attiecas arī uz otro iemeslu, kāpēc ar apstrīdētajām normām bija jāpiemēro prezumpcija, ka šie nodokļi maksātāji nestrādā pietiekami efektīvi. Mērķis esot bijis veicināt saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju nodokļu samaksas motivācijas uzlabošanu.

No lietas ir konstatējams tieši pretējais efekts.

Pirmkārt, no lietas materiāliem izriet, ka lielākā daļa šo nodokļu maksātāju strādāja un strādā ar peļņu. Otrkārt, jāņem vērā, ka saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji nav atrauti no kopējās ekonomikas un tirgus apstākļiem. Šie uzņēmēji visās nozarēs strādā konkurences apstākļos ar citos nodokļu režīmos strādājošiem uzņēmējiem, tajā skaitā kapitālsabiedrībām. Līdz ar to šo uzņēmumu rentabilitātes rādītāji ir aplūkojami kontekstā ar pārējā tautsaimniecībā fiksētajiem vidējiem un atsevišķu nozaru rentabilitātes rādītājiem.

Pēc Saeimas iesniegtajiem materiāliem, izmantotā rentabilitātes aprēķina formula atbilst Centrālās statistikas pārvaldes, turpmāk apzīmēšu to kā CSP, mājaslapā norādītajai komerciālās rentabilitātes formulai. Jāatzīmē, ka CSP, aprēķinot vidējo komerciālo rentabilitāti tautsaimniecībā un pa nozarēm, citastarpā atbilstoši statistikas metodoloģijai izlases kārtībā ņem vērā arī atsevišķas saimnieciskās darbības veicējus. Uz to tiesas sēdē norādīja arī Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijas pārstāve. Lai objektīvi varētu novērtēt, vai ar apstrīdētajām normām uzliktais pienākums strādāt ar atdevi, kas ir vismaz 20 procentu apmērā no ieņēmumiem apgrozījuma, jāņem vērā salīdzināmi rentabilitātes rādītāji ar citiem tautsaimniecībā strādājošajiem uzņēmumiem.

Saeimas rentabilitātes aprēķinos 27 procenti 2015. gadā, 28 procenti 2017. gadā, 34 procenti 2018. gadā un 2019. gadā, atšķirībā no CSP aprēķiniem, netika ietverti saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju pašu darba alga kā izmaksu

pozīcija, kā rezultātā peļņas lielumā ietilpst pašam darbības veicējam paredzētā darba samaksa.

Līdz ar to Saeimas iesniegtais rentabilitātes matemātiskais aprēķins neatspoguļo saimnieciskās darbības veicēju komerciālās rentabilitātes patieso būtību, tas ir, cik daudz peļņas pirms nodokļiem uzņēmums ir ieguvis attiecībā pret neto apgrozījumu. Proti, no Saeimas rentabilitātes aprēķiniem nav skaidrs, vai saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāju rentabilitāte ir lielāka vai mazāka salīdzinājumā ar citiem konkurentiem tautsaimniecībā. Līdz ar to nav iespējams sniegt objektīvu vērtējumu par apstrīdēto normu ietekmi plašākā kontekstā.

Jāatzīst, ka Saeimas pieeja attiecībā uz rentabilitātes aprēķiniem, ir bijusi mehāniska un atrauta no kopējās ekonomiskās realitātes, turklāt vēlos akcentēt, ka argumenti par rentabilitāti kā apstākli, kas ir ticis vērtēts apstrīdēto normu pieņemšanas procesā, parādījās tikai tiesvedības procesā. Pat, ja arī pieņem, ka Saeimas rentabilitātes aprēķini ir pieļaujami, tad joprojām nesaskatu ekonomisku loģiku likt maksāt papildu nodokli no minimālās bāzes pie pozitīvas rentabilitātes.

Saeima, atbildot uz tiesas jautājumiem, atzina, ka apstrīdētās normas piemērojamas visiem IIN maksātājiem - saimnieciskās darbības veicējiem, arī tiem, kuri godprātīgi, veicot saimniecisko darbību, strādā ar zaudējumiem, vai ar mazu peļņu. Proti, apstrīdēto normu rezultātā godprātīgiem nodokļu maksātājiem objektīvu ekonomisku apstākļu rezultātā, piemēram, ekonomiskās krīzes dēļ nozarē vai globāli ekonomikā, veicot ieguldījumu attīstībā... es atvainojos... veicot ieguldījumus uzņēmuma attīstībā, jāmaksā nodoklis no bāzes, kas ir balstīts uz vispārīgu pieņēmumu neatspēkojamu prezumpciju.

Kā to dzirdējām tiesas sēdē, individuālais komersants Andris Sirmulis bija spiests maksāt IIN par to, ka ir veikti ieguldījumi uzņēmumā un viņam nav veidojusies ienākumu norma, ko valsts sagaida, lai viņš, papildus ieguldījumiem, vēl nopelnītu. Viņš nav krāpnieks, viņš godprātīgi veic racionāli un ekonomiski pamatotu saimniecisko darbību, ieguldot tās attīstībā. Kāpēc viņam būtu jāmaksā vairāk, nekā viņš ir godīgi nopelnījis? Šādus nodokļu maksātājus apstrīdētās normas ignorē, kaut gan Saeimas minētais zinātnieks Viktors Tjuronijs īpaši uzsver, ka šādiem gadījumiem ir jāparedz īpaši noteikumi. Pretēji šai situācijai likumdevējs kļūdaini joprojām uzskata, ka tas ir efektīvi, ka kopējais labums ir lielāks nekā šāda nodokļu maksātāju ierobežošana.

Jau savā uzrunā norādīju, ka šāda attieksme nemotivē maksāt nodokļus. Tieši otrādi. Tas mazina vēlmi godprātīgi veidot nodokļu tiesiskās attiecības ar valsti. Uzskatu, ka tas ir netaisnīgi.

Ja apstrīdētās normas šādā veidā ierobežo kaut viena godprātīga saimnieciskās darbības veicēja īpašumtiesības, tad šādas normas ir prettiesiskas. Tad valsts nav pienācīgi izpildījusi savu pienākumu, ko uzliek plašā rīcības brīvība – samērīgi respektēt Satversmē nostiprinātās pamattiesības. Šādu attieksmi nevar attaisnot

Saeimas uzrādītie statistikas dati, kas it kā ataino pozitīvus kopējos efektus. Tiem nav vērtības, ja noteiktu nodokļu maksātāju īpašumtiesības ir nesamērīgi ierobežotas.

Ja likumdevējs gribēja prezumpcijas metodi izmantot, lai apkarotu negodīgos IIN maksātājus, tad attiecīgi arī detalizēti vajadzēja tos identificēt ar mērķtiecīgiem pētījumiem, analīzi pa nozarēm, izpētot iemeslus, kāpēc ir zaudējumi un mazi ienākumi, cik no tiem neuzrāda ienākumus, kā to prasa prezumpcijas metode. Un tad domāt, vai šī metode ir piemērojama. Jāsaka to, ka šāda analīze ir iespējama. Piemēram, ēnu ekonomika dažādos griezumos tiek pētīta valsts pētījumu programmu ietvaros. Tāpat to, ka detalizētā analīze pa nozarēm ir iespējama, apliecina pašas Saeimas uzrunā analizētais piemērs par lauksaimniecības nozari. Ja jau Saeima tiesas sēdē varēja izanalizēt lauksaimniecības nozari, tad tikpat labi varēja pirms nodokļu reformas analizēt visas šīs nodokļa režīma 20 nozares, lai identificētu problēmas un izsvērtu prezumpcijas metodes piemērošanas riskus visiem bez izņēmuma. Likumdevējs to nav darījis, ejot vieglāko ceļu un nosakot minimālo ar IIN aplikamo bāzi visiem, neatkarīgi no ekonomikas likumiem un taisnīguma apsvērumiem.

Citastarp rakstā par prezumptīvo nodokļu uzlikšanu, uz ko tiesas sēdē atsaucās Saeima, kā viens no pasākumiem prezumpcijas metodes piemērošanai, ka likumdevējam no samērīguma viedokļa minimālās nodokļu bāzes noteikšanas ietvaros ir iespēja paredzēt izņēmuma situācijas, ka uzņēmējs ir veicis ieguldījumus, kas rada zaudējumus. Šāda alternatīva nav apsvērta. Bet šis aspekts saimnieciskās darbības veicējam rada tiešu aizskārumu, kas izpaužas nopietnā, iespējams, nepanesamā finansiālā slogā, kas attiecīgi rada netaisnīguma sajūtu. Līdz ar to likumdevējs nav izpildījis pienācīgu pamatojuma pienākumu, tādējādi pārkāpis patvaļas aizlieguma principu. Uz šo pienākumu izpildes būtiskumu norāda arī Vācijas Konstitucionālās tiesas judikatūra.

Atsauksšanās uz vispārīgiem datiem, kas norāda uz pozitīvajām tendencēm saimnieciskās darbības veicēju sektorā, nav pietiekama, jo to nodokļu maksātāju vidū ir arī tādi, kas godprātīgi veic saimniecisko darbību un viņiem nav jābūt atbildīgiem par to problēmu risināšanu, ar kurām valsts netiek galā ar citiem līdzekļiem.

Prezumpcijas metodes izmantošana apstrīdētajās normās ir bijuši nepieciešama, jo IIN maksātāji ir sarežģīti administrējami. Saeima apgalvo, ka apstrīdētās normas atvieglos VID darbu, tādējādi tikšot panākts mērķis paaugstināt VID darba efektivitāti jeb nodokļu administrēšanas iespējas.

Attiecībā uz nodokļu administrēšanu saistībā ar apstrīdēto normu es no lietas materiāliem saprotu tā, ka līdz apstrīdēto normu pieņemšanai VID neko daudz no kontroles viedokļa nedarīja ar šiem nodokļu maksātājiem, jo līdz šim tas ir bijis dārgi. Un arī netika plānots neko īpaši darīt, jo tas joprojām ir dārgi. Saeima ir norādījusi, ka saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji, kurus VID sistēmas identificēja kā riskantus, bija aptuveni 10,5 tūkstoši pirms apstrīdētajām normām. Un pēc to spēkā

stāšanās – nepilni 9 tūkstoši. No VID skaidrotā nav saprotams, kā un kādā apjomā tiek veikta saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju, kurus VID sistēmas identificē kā riskantus, konsultēšana. Skaidrs ir tas, ka ar visiem riskantajiem klientiem VID nekomunicē, kaut gan varētu un salīdzinoši īsā laika posmā. Proti, ja riskantie saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji pirms apstrīdētajām normām bija aptuveni 10,5 tūkstoši, bet pēc apstrīdētajām normām nepilni 9 tūkstoši, tātad 160 VID darbiniekiem, kas ir darbinieku skaits, kas konsultēja šos nodokļu maksātājus atbilstoši VID pārstāvja apgalvojumam, vismaz preventīvi ar visiem varēja veikt pārrunas 2 līdz 2,5 mēnešu laikā. Manuprāt, pēc individuālas sarunas ar riskantajiem IIN maksātājiem nodokļu nomaksas uzlabotos. Vai tā notiek, to VID neapstiprināja.

Manuprāt, prezumpcijas metode, lai veicinātu nodokļu administrēšanas uzlabošanu, strādā, ja, nosakot minimālo aplikamo bāzi vai minimālo nodokli, nodokļu maksātājam neliek turpināt vest grāmatvedību, bet VID nav pienākums fokusēties uz attiecīgo nodokļu maksātāju kontroli. Tad ir saprotama loģika šai metodei attiecīgā mērķa sasniegšanā. Bet kas notiek pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās? Saglabājas tāda pati kārtība. Saimnieciskās darbības veicējiem pienākums vest grāmatvedību un atskaitīties arī par 80 procentu apmērā izdevumu attiecināšanu uz saimniecisko darbību saglabājas, ja nu VID izlems veikt auditu. Un ir jautājums: kā šādi ar apstrīdēto normu papildus iekasētie naudas līdzekļi uzlabo nodokļu administrēšanu? Mana atbilde – nekādi.

Un tas, ka statistika rāda, ka mazliet samazinājies riskanto nodokļu maksātāju skaits, neatceļ apstrīdētās normas nesamērīgumu pēc būtības. Kā jau minēju, no VID skaidrojuma tiesas sēdē nav saprotams, kādā apmērā ar šiem riskantajiem klientiem pat preventīvi tiek strādāts. Līdz ar to secināms, ka pēc apstrīdēto normu pieņemšanas VID darbs ar šiem nodokļu maksātājiem nemainās. Šobrīd paliek viss tas pats slogs, kas iepriekš, arī nodokļu maksātājiem slogs palielinājās un pienākumi attiecībā pret atskaitīšanos VID nemainās. Man rodas jautājums: kur ir efektivitāte? Patiesais apstrīdēto normu efekts, manuprāt, balstās vienīgi apstākļi, ka nodokļu reformas ietvarā bija nepieciešami papildus ieņēmumi budžetā. Ēnu ekonomikas apkarošana nav identificējama, jo nav jau zināms, cik ir tādu, kas jāapkarro.

Vai apstrīdētās normas veicina nodokļa nomaksu? Nē. Rentabilitāte, Saeimas ieskatā, ir laba, bet noteiktos apstākļos vienalga ir pienākums vēl papildus maksāt nodokli. Nodokļa administrēšana neuzlabojas. Līdz ar to vienīgais patiesais mērķis tomēr ir bijis tikai papildus ieņēmumu gūšana budžetā, kas, atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai, nav pietiekams pamatojums, lai ierobežotu pamattiesības.

Runājot par apstrīdētās normas mīkstinošajiem pasākumiem. Godātā tiesa! Nozīme ir tam, ka minimālā ar IIN aplikamā bāze 20 procenti no apgrozījuma saglabājas arī tad, kad tiek pārnesti iepriekšējo periodu zaudējumi. Apstrīdētā norma paredz pienākumu maksāt nodokli arī pie zaudējumu pārnesšanas. Pirmais un otrais – tā

saucamais, ieskrējiena gads. Tas nav attiecināms uz visiem. Saeima nemaz nav uzrādījusi, cik ir tādu nodokļa maksātāju, uz kuriem šis nosacījums neattiecas ne pirms, ne pēc apstrīdētajām normām. Šis pasākums nemaina situāciju tiem, kas ilglaicīgi veic saimniecisko darbību. Iespēja pāriet uz citu nodokļa maksāšanas režīmu vai mainīt uzņēmuma juridisko formu, manuprāt, nav risinājums.

Jāņem vērā, ka IIN maksātāji - saimnieciskās darbības režīma būtība ir nodokļu administrēšanas salīdzinošā vienkāršība. Tas ir domāts tiem uzņēmējiem, kuriem saimnieciskā darbība ir saistīta ar izdevumiem, proti, tie ir ražotāji un citi, kuriem uzņēmējdarbībā ir liels izdevumu īpatsvars.

Kādas tad iespējas piedāvā likumdevējs? Pāriet uz SIA? Tas nozīmē sarežģīt nodokļu administrēšanu. Pāriet uz mikrouzņēmuma nodokļa maksāšanas režīmu? Tas nav pievilcīgs tiem, kam ir saimnieciskās darbības izdevumi. Patentmaksas. Kopš šī gada tās ir paredzētas tikai pensionāriem un personām ar pirmās un otrās grupas invaliditāti. Cita iespēja – vienkārši neturpināt saimniecisko darbību.

Papildus tam, kā dzirdējam tiesas sēdē, pastāv virkne apstākļu un administratīvu šķēršļu, kas pāriešanu nekādi neveicina – uzņēmuma pozitīvā iepirkuma konkursa vēsture, pamatkapitāla iemaksu slogs un dažādas citas izmaksas.

Uzskatu, ka likumdevēja alternatīvas un mīkstinošie pasākumi ir atrauti no realitātes un nav pietiekami, lai attaisnotu ierobežojumu nopietnību. Vēlos uzsvērt, ka valsts rīcībai ir jābūt konsekventai, jo valsts mērķis ir veicināt uzticību tai.

Ja valsts ir ieviesusi nodokļu režīmu, tad to jānodrošina taisnīgu, nevis jādzen šī režīma godprātīgus maksātājus uz citu nodokļu režīmu. Nodokļu maksātājam ir tiesības nepāriet uz citu nodokļu režīmu vai citā juridiskajā formā, jo attiecīgais nodokļu režīms ir legāls un nodokļu maksātājam ir tiesības uzstāt uz taisnīgiem noteikumiem.

Godātā tiesa! Uzskatu, ka apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežo saimnieciskās darbības veicējus - IIN maksātājus, pārkāpjot taisnīguma principu. Uzskatu, ka valsts nav izpildījusi pienākumu pienācīgi pamatot uzlikto slogu, nav pietiekami analizējusi tos nodokļu maksātājus, kuriem aizskārumis būs nesamērīgs. Turklāt, uzskatu, ka valsts ir pārkāpusi patvaļas aizlieguma robežas.

Tādējādi lūdzu atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 105. panta pirmajiem trīs teikumiem.

Paldies, godātā tiesa!

S. Osipova.

Jā, paldies Jansona kungs!

Lūdzu, Saeimas pārstāvjiem... es saprotu, ka Priekuļa kungs runās debatēs. Lūdzu, vārds jums!

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa! Paldies.

Saeima uztur gan savā atbildes rakstā, gan arī paskaidrojumos un atbildēs uz jautājumiem sniegtos argumentus, un līdz ar to mēs tos vēlreiz neatkārtosim.

Debatēs mēs vairāk pievērsīsimies tātad argumentiem, kuri tiesas sēdē izskanēja gan no pieteikuma iesniedzēja, gan pieaicināto personu puses, kā arī jautājumiem, kuri tiesas sēdē varbūt palika ne līdz galam atbildēti.

Lietas izskatīšanas laikā no pieteikuma iesniedzēja un atsevišķām pieaicinātajām personām izskanēja arguments, ka apstrīdētajās normās ir noteikts minimālās peļņas normatīvs vai iedomātā peļņas bāze. Tomēr šis arguments ir nepamatots. Jau likumdošanas procesa ietvaros vērtējot apstrīdētās normas, piemēram, Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2017. gada 26. jūlija sēdē, tika skaidrots, ka apstrīdēto normu rezultātā tiek noteikta minimālā ar IIN apliekamā bāze nevis peļņas normatīvs. Tas nepārprotami izriet arī no apstrīdētajām normām. 11.¹ panta 6.¹ daļā ir skaidri rakstīts, ka nodokli aprēķina no summas, kas nav mazāka par 20 procentiem no saimnieciskās darbības ieņēmumiem, bet 11. panta 3.¹ daļā ir pateikts tas, ka tikai citā veidā... tas pats, tikai citā veidā, proti, nosakot procentuālo ierobežojumu ar saimniecisko darbību saistīto izdevumu piemērošanai.

Tātad no apstrīdētajām normām izriet tikai lielums, no kura rēķina nodokli, ka ir nodokļa bāze, nevis nodokļa likme. Un tā ir fundamentāla atšķirība. Proti, no apstrīdētajām normām izriet, ka minimālā IIN bāze ir 20 procenti no ieņēmumiem un nodokļa apmēra noteikšanai ir nepieciešams šai bāzei piemērot IIN likmi. Ja tiek piemērota, piemēram, IIN likme 20 procentu apmērā, tad nodoklis būs tikai 4 procenti no ieņēmumiem. Piemēram, ja ieņēmumi ir 1000 eiro, nodoklis tad ir 40 eiro un tā tālāk... Tātad, lai izpildītu minimālo nodokļa saistību, vajadzīgi vien 4 procenti no ieņēmumiem nevis 20 procenti, kā to minēja pieteikuma iesniedzējs un atsevišķas pieaicinātās personas. Savukārt tas, kāds ir peļņas apmērs, ir katra saimnieciskās darbības veicēja-IIN maksātāja jautājums un valstij tajā neiejaucas. Valsts tikai nosaka minimālo IIN bāzi.

Lietas izskatīšanas laikā no pieteikuma iesniedzēja un atsevišķām pieaicinātajām personām mēs dzirdējām dažādus argumentus par to, kāpēc viņu ieskatā apstrīdētās normas neatbilst Satversmei. Taču ne no pieteikuma iesniedzēju, ne arī no pieaicinātajām personām mēs nesadzirdējām nevienu konkrētu argumentu par to, kas tad ir tie saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji, vai kas tad ir tās nozares, kurām ar apstrīdētajām normām tik tiešām ir uzlikts nesamērīgs slogs. Un, mūsaprāt, iemesls, kāpēc šādi argumenti, kas ir no reālās situācijas nevis izzīsti no piemēra, ir visai skaidrs. Šādu argumentu nav. Un par to liecina arī ietas materiālos esošā statistika par situāciju pirms apstrīdētajām normām un pēc apstrīdētajām normām. Proti, pēc apstrīdēto normu spēkā stāšanās kopumā ir uzlabojušies pašu saimnieciskās darbības veicēju - IIN

maksātāju finansiālie rādītāji. Ir gūtu ne vien lielāki ieņēmumi, bet arī peļņa, turklāt, apsteidzot arī to pieauguma tendenci, kas bija vērojama vispār pirms apstrīdētajām normām. Turklāt šis pieaugums ir būtisks un to var izskaidrot tikai divējādi: daļai izdevās ekonomiski pamatotāka saimnieciskā darbība un daļa iznāca no ēnu ekonomikas.

Saeima pilnīgi piekrīt, ka zem statistikas un tajā atrodamajiem skaitļiem ir jāredz arī cilvēks, tāpat kā zem apstrīdētajām normām, jo aiz tām patiesi ir arī individuālas situācijas un mēs to nenoliedzam, turklāt tādas, kuras var atšķirties no skaitļos vidēji aprēķinātajām situācijām. Un Saeima, godātā tiesa, šāds situācijas redz un nesaredz, ka kādā no tām apstrīdētās normas tik tiešām varētu būt nesamērīgs slogs.

Mēs esam analizējuši jautājumu par to, vai ir kādas nozares, kurās saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji objektīvu iemeslu dēļ nevar strādāt ar tādu rentabilitāti, lai varētu samaksāt no apstrīdētajām normām izrietošo nodokļu slogu. Un te vēlos atkārtot, ka pamatprincips ir 4 eiro uz katriem 100 eiro ieņēmumos. Bet tas var būt arī mazāks, jo likumā ir paredzēta arī iespēja atskaitīt noteiktus izdevumus pilnā apmērā, kas ir visai būtiska izdevumu daļa. Piemēram, daudz netērēšu laiku skaitļiem, bet 2018. gadā tie bija 235 miljoni eiro no izdevumiem, kas tika piemēroti pilnā apmērā. Un apstiprinājumu neesam guvuši tam, ka patiesi būtu... un apstiprinājumu... teiksim, esam analizējuši to un apstiprinājumu tam, ka patiesi būtu arī kāda tāda nozare tieši saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju vidū, kā jau minējām, mēs neesam atraduši. Un šādi argumenti, godātā tiesa, nav atrodamā arī lietas materiālos un tādas mēs nedzirdējam arī lietas izskatīšanas laikā tieši fokusējoties uz IIN maksātājiem.

Viens piemērs. No Satversmes tiesai iesniegtās statistikas var redzēt, ka, piemēram, lauksaimniecībā šī te vidējā rentabilitāte 2018., 2019. gadā bija 27-29 procenti, tas ir, runājot par to, vai vidēji statistika ir laba, bet viens varbūt neveiksmīgs gadījums, ka šo te statistiku neredz un nav iespējams varbūt veikt saimniecisko darbību ar apstrīdētajām normām. Nu, lūk, un šajā te lauksaimniecībā tie maksātāji ir ļoti daudz, tie ir 23 tūkstoši. Un aptuveni tāds pats skaits bija arī 2018., 2019. gadā. Tātad tas skaits ir pietiekami liels.

Turklāt, vēlamies arī vērst uzmanību uz to, ka pie nodokļa slodzes samērīguma vērtējuma būtu jāņem vērā tas, ka likumā ir noteikta virkne līdzsvarojošu pasākumu. Par tiem tika runāts jau daudz arī tiesas sēdē – gan izdevumu veidi, kur var piemērot pilnā apmērā, izdevumu ierobežojums netiek piemērots pirmajā, otrajā un pēdējā taksācijas gadā, faktiskā izdevumu daļa, kas ir virs 80 procentiem, var tikt pārnesta uz nākamajiem trīs taksācijas gadiem kā izdevumu, kas samazina ar IIN apliekamo lielumu un to ir iespējams izdarīt arī 2020., 2021. gadā, kad apstrīdētajās normās ietvertos ierobežojumus nepiemēro. Kā arī lauksaimniecībā it īpaši radīti ļoti labvēlīgi noteikumi, par ko detalizēti runājam arī sākotnējos paskaidrojumos.

Protams, nevar izslēgt arī to... un to jau atbildēju, daļēji sniedzot atbildi uz jautājumiem, ka varētu izveidoties situācija, ka kādā no nozarēm, kurā ir augstāka rentabilitāte, kāds saimnieciskās darbības veicējs - IIN maksātājs strādā ar zemāku rentabilitāti un tā ir realitāte, no kuras nav iespējams izbēgt. Tomēr šādā gadījumā iemesli tam, kāpēc kāds strādā ar zemāku rentabilitāti, var būt dažādi un tā jau ir tā saimnieciskās darbības specifika. Un šo pašu, bet citiem vārdiem uzsvērām arī sākotnējos paskaidrojumos, proti, vērtējot, vai apstrīdētās normas uzliek nesamērīgu slogu, jāņem vērā arī tas, ka apstrīdētās normas attiecas uz saimniecisko darbību, kuras izdošanās vai neizdošanās faktori vai peļņas lielums vai zaudējumu apmērs ir meklējami jau ārpus jurisprudences,.

Lietas izskatīšanas laikā no pieteikuma iesniedzēja un atsevišķām pieaicinātajām personām izskanēja arguments, ka apstrīdētās normas nevar tikt ietvertas likumā „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”. Mūsuprāt, šis arguments neiztur kritiku.

Pirmkārt, nav korekti runāt par tādu jēdzienu, kā IIN ekonomiskā būtība, jo no Satversmes neizriet, ka IIN saimnieciskajā darbībā vienmēr būtu aprēķināms tikai un vienīgi pēc vienas noteiktas metodes. Vēl vairāk. Pēc tādas, kādu vēlas pieteikuma iesniedzējs, proti, ka IIN ir aprēķināms no likumā noteikto ieņēmumu un izdevumu starpības. Un tam piekrita arī Tieslietu ministrija.

Turklāt, vēlamies uzsvērt, ka tas, ka var būt arī citi veidi, kā aprēķināt IIN, izriet arī jau no paša likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli”. Piemēram, šie te specifiskie IIN režīmi, kuros nodokļu bāze ir noteikta citādi, nekā starpība starp likumā noteiktajiem ieņēmumiem un izdevumiem. Piemēram, samazinātās patentmaksas un nekustamā īpašuma izīrēšana, paziņojot par saimnieciskās darbības neregistrēšanu.

Otrkārt, apstrīdētās normas ir balstītas uz ekonomikas zinātnē aprobēto metodi nodokļu uzlikšanā, kuru dēvē par prezumptīvo metodi. Turklāt šajā sakarā vēlamies uzsvērt arī to, ka tieši tādas minimālās nodokļu bāzes noteikšana, kāda ir noteikta apstrīdētajās normās, tātad attiecībā pret ieņēmumiem, vislabāk arī sistēmiski iekļaujas pašā IIN regulējumā, proti, tā ir tikai minimālā IIN bāze un tas nozīmē, ka tiem saimnieciskās darbības veicējiem - IIN maksātājiem, kuriem pēc grāmatvedības datiem starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem ir lielāka par 20 procentiem, nodoklis jāmaksā no šī apmēra. Tātad likumā tiek saglabāts pamatprincips, ka IIN bāze vispārējā gadījumā ir starpība starp ieņēmumiem un izdevumiem, un nav tikai viena fiksēta IIN bāze. Un arī statistika par šo te vidējo rentabilitāti parāda to, ka apstrīdētās normas nemaz neattiecas uz vidējo saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju, jo ieņēmumu un izdevumu starpība vidēji ir lielāka par 20 procentiem, un tā tas ir lielākajā daļā nozaru.

Tātad, apstrīdētajās normās ir noteikts nevis pamatnoteikums, bet izņēmums. Pamatnoteikums par IIN bāzi tiek saglabāts tāds pats, kāds tas bija. Turklāt, ar

apstrīdētajām normām netiek atceltas arī pārējās IIN režīma normas, kuras ir arī būtiskas apstrīdēto normu piemērošanai. Piemēram, kādas ir IIN likmes, kas ir iekļaujams ieņēmumos un izdevumos, kādi ir ar nodokli neapliekamo ienākumu veidi, kāda ir pamatlīdzekļu norakstīšanas kārtība un tā tālāk.

Mūsu ieskatā tie ir visai būtiski apstākļi, kas ir jāņem vērā apstrīdēto normu piemērošanā. Tātad šādai likumdevēja izvēlei ir saskatāmi arī būtiski sistēmiski argumenti. Turklāt, tieši tas, ka minimālais ar IIN apliekamais lielums ir noteikts tieši tā, kā tas ir noteikts apstrīdētajās normās, tas ir, sistēmiski iekļaujoties kopējā IIN regulējumā un nepadarot citas šī regulējuma normas par nepiemērojamām, vērsta arī protams, uz regulējuma skaidrības nodrošināšanu un tas nav mazsvarīgi, jo, bez šaubām, ikvienai tiesību normai ir jābūt pietiekami skaidrai. Bet lietas izskatīšanas laikā mēs nedzirdējām argumentus, kas varētu norādīt uz apstrīdēto normu pietiekamu neskaidrību. Un tas, ka formulējums nav neskaidrs, piemēram, atzina arī Alberts Auziņš.

Turklāt, apstrīdētās normas tika pieņemtas savlaicīgi, tātad ar pietiekami lielu *vacatio legis*, lai ikvienam būtu iespējams saprast un sagatavoties jaunajam regulējumam.

Lietas izskatīšanas laikā pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka vienīgais iemesls, kāpēc ir pieņemtas apstrīdētās normas, ir politiska vienošanās. Tomēr, godātā tiesa, šie argumenti neiztur kritiku.

Jau Saeimas atbildes rakstā tika paskaidrots, ka apstrīdētās normas ir viena daļa no nodokļu reformas, kas, pamatojoties uz valsts nodokļu politikas pamatnostādņiem 2018.-2021. gadam tika ieviesta ar 2018. gada 1. janvāri. Tādēļ, ja reiz apstrīdētās normas ir daļa no nodokļu reformas, tas ir pašsaprotams, ka arī apstrīdēto normu mērķi būs aplūkojami kopā ar nodokļu reformu un tās mērķiem, un lietas izskatīšanas laikā Saeima arī gan paskaidroja, ka apstrīdētajām normām tātad ir gan fiskāla funkcija, tas ir, gūt lielākus IIN ieņēmumus, gan arī regulatīva funkcija, tas ir, mazināt ēnu ekonomiku starp saimnieciskās darbības veicējiem - IIN maksātājiem, padarīt IIN administrēšanu efektīvāku un veicināt ekonomiskās izaugsmes un tautsaimniecības attīstību, mudinot uz ekonomiski pamatotu tās saimniecisko darbību. Nu, šajā sakarā vēlamies uzsvērt, ka tā ir nevis nodokļu funkcija, bet tieši apstrīdētajās normās paredzēto ierobežojumu funkcija, jo nodokļu funkcija un ierobežojumu funkcija – tās ir divas dažādas lietas. Un tam, ka no apstrīdētajām normām izrietošajiem ierobežojumiem ir arī regulatīvā funkcija, piekrita arī pieaicinātā persona Māris Jurušs.

Turklāt, mūsaprāt, šie mērķi ir sasniegti un pat ļoti efektīvi. Un to apliecina, citastarpā, arī lietas materiālos esošā statistika par situāciju pirms apstrīdētajām normām, gan pēc apstrīdētajām normām, no kurienes mēs varam izdarīt, mūsaprāt, visnotaļ pamatotu secinājumu, ka ieguvēji no apstrīdētajām normām, ja reiz ievērojami

uzlabojās arī pašu IIN maksātāju - saimnieciskās darbības veicēju finansiālie rādītāji, ir arī paši saimnieciskās darbības veicēji - IIN maksātāji.

Par 20 un 80 procentiem, kas ir noteikti apstrīdētajās normās.

Lietas izskatīšanas laikā, mūsaprāt, pieteikuma iesniedzējs neprata nošķirt divas lietas: patvaļīgi noteiktu apmēru no tāda apmēra, kas neatbilst grāmatvedības datiem, ko var dēvēt arī par mākslīgi noteiktu apmēru. Starp šīm divām lietām nav liekama vienādības zīme, proti, pēc būtības jebkura nodokļa likme vai ierobežojumu procentuālais apmērs ir mākslīgs un tas ir gan tā sauktās normatīvās ekonomikas elements, gan nodokļu tiesību specifika, bet tas nekādi nenozīmē, ka attiecīgā likme vai apmērs ir patvaļīgs, jo šis apmērs balstās uz objektīviem rādītājiem, kā iepriekš izvērtētiem datiem un citiem. Un tā tas ir attiecībā arī uz minimālo ar IIN aplikamo lielumu, kas izriet no apstrīdētajām normām. Šis lielums ir balstīts, kā jau minēju, uz šo te ekonomikas zinātnes aprobēto metodi nodokļu uzlikšanā, prezumptīvo metodi, un šis te metodes neatņemama iezīme, ja to izmanto, lai noteiktu nodokļu bāzi, ir uz dažādu apsvērumu un aprēķinu pamata noteikta nodokļu bāze, kas atšķiras no nodokļu maksātāju grāmatvedības ierakstiem. Turklāt, to var saukt vai nesaukt par prezumptīvo metodi, jo būtību tas nemaina, proti, ka IIN bāze individuālā gadījumā var atšķirties no grāmatvedības datiem.

Šajā sakarā sākotnēji jāuzsver, ka apstrīdētajās normās noteiktais minimālais tātad IIN bāzes apmērs izrietošais vispirms ir balstīts uz valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2018.-2021. gadā izstrādes laikā veikto izpēti un gadu gaitā uzkrāto pieredzi. Turklāt, šis te pamatnostādnes ir dokuments, kas netiek izstrādāts vienā dienā un kuru neizstrādā viena institūcija. Tas ir dokuments, kuru atbalsta institūcija, kurai Saeima ir izteikusi uzticību un kuru veido Saeimas vairākumu veidojošās politiskās partijas, tas ir, Ministru kabinets. Un tas ir dokuments, kura apspriešanā iesaistās gan plašas sabiedrības pārstāvju loks, gan Saeimas deputāti. Arī Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas priekšsēdētājs. Un kura īstenošana, loģiski, nav iedomājama arī bez dažādu likumu pieņemšanas. Un, mūsaprāt, tas ir tikai loģiski un vēsturiskai interpretācijas metodei atbilstoši, ka tiek ņemti vērā arī tie aprēķini un apsvērumi, kas izdarīti tieši apstrīdēto normu izstrādes laikā. Un sākotnējos paskaidrojumos mēs jau paskaidrojām, un, ko apstiprināja arī Finanšu ministrija, ka to izstrādes laikā tika rūpīgi analizēta virkne datu par saimnieciskās darbības veicējiem - IIN maksātājiem, piemēram, cik gūs peļņu, kāds būs zaudējumu apmērs, kopējie ieņēmumi, peļņa un arī dati par nozarēm, tajā skaitā, pa nozarēm, kurās procentuāli ir vairāk zaudējumu. Kā arī no Finanšu ministrijas dzirdējām, ka nolūkā noteikt efektīvu un samērīgu ierobežojumu, tika ņemtas vērā arī starptautiskajā pieredzē gūtās atziņas.

Tāpat būtisks, bet ne vienīgais rādītājs, ko apstiprināja arī Finanšu ministrija, bija rentabilitāte saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju vidū. Un dati ap 2015. gadu bija tādi, ka vidēji 100 eiro ieņēmumos tie bija 26,56 eiro, kas gūti peļņā

pirms IIN nomaksas. Tātad 4 eiro pret 100 eiro ieņēmumiem ir apmēram 7 reizes mazāk nekā tika vidēji gūts peļņā pirms IIN nomaksas.

Nenoliedzami, arī likumdošanas procesa ietvaros tad, kad Ministru kabinets iesniedza Saeimai likumprojektu, kurā bija ietvertas apstrīdētās normas, tās tika vērtētas, turklāt, ne tikai Saeimas un tās komisiju sēdēs.

Ja runā par debatēm Saeimas un tās komisiju sēdēs, visplašākās debates par apstrīdētajām normām bija Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2017. gada 26. jūlija sēdē un Saeimas 2017. gada 28. jūlija sēdē. Komisijas sēdē, kurā piedalījās gan Saeimas deputāti un valsts institūciju pārstāvji, gan arī sabiedrības pārstāvji, piemēram, Latvijas Nodokļu maksātāju tiesību asociācija, tika debatēts par apstrīdētajām normām un to samērīgumu, kā arī par priekšlikumiem, kurus bija iesnieguši atsevišķi Saeimas deputāti un kuri paredzēja izslēgt apstrīdētās normas. Un, godātā tiesa, debates bija visai plašas. Un to pierāda arī apstākļi, ka tajās tika aplūkoti virkne jautājumu, kuri izskanēja arī lietas izskatīšanas laikā. Tika debatēts ne vien par to, vai apstrīdētās normas būtu iekļaujamas IIN regulējumā un kā tās ietekmēs saimnieciskās darbības veicējus, bet arī tika argumentēts par to un debatēts, kāpēc apstrīdētajās normās noteiktais apmērs ir samērīgs. Piemēram, maza nodokļu bāze, no apstrīdētajām normām izriet, ka tie... maksājamais nodoklis... nevis nodokļu bāze ir 4 procenti no ieņēmumiem, nodoklis jāmaksā tikai tad, kad ir ieņēmumi, ja nav ieņēmumu, nodoklis nav jāmaksā, ir izdevumi, kurus var piemērot pilnā apmērā, ir iespējams izvēlēties arī citus nodokļu režīmus.

Un līdzīgi argumenti tika sniegti arī Saeimas sēdē, kurā tika atbalstīts likumprojekts, kurā bija ietvertas apstrīdētās normas.

Par alternatīviem līdzekļiem. Lietas izskatīšanas laikā viens no jautājumiem par to, vai pastāv kādi alternatīvi līdzekļi, kas tādā pašā kvalitātē mazāk ierobežojot tiesības, sasniedz likumdevēja izvirzītos mērķus. Tātad viens no jautājumiem tāds bija. Taču mūsdiā, lietas izskatīšanas laikā netika gūts apstiprinājums tam, ka konkrētajā gadījumā patiesi pastāv tikpat efektīvi alternatīvi līdzekļi, kā sasniegt gan likumdevēja izvirzīto fiskālo mērķi, gan arī regulatīvos mērķus.

Vēlamies vispirms uzsvērt, ka apstrīdēto normu pieņemšanā ir jau ticis vērtēts jautājums par iespējamām alternatīvām. Nepieciešamība apsvērt alternatīvas izriet jau arī no šīm te pieminētajām pamatnostādnēm un par konkrētu alternatīvu – kāpēc individuāli pasākumi nebūtu uzskatāmi par tikpat efektīvu līdzekli likumdevēja izvirzīto mērķu sasniegšanā, tika argumentēts arī Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas 2017. gada 26. jūlija sēdē. Un lietas materiālos atrodas gan šīs sēdes protokols, gan audio ieraksts. Piemēram, Saeimā tika apsvērta alternatīva par saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju individuālo kontroli un individuālajām pārbaudēm, kā arī, piemēram, citām izdevumu kategorijām, kuras varētu atskaitīt pilnā apmērā.

Godātā tiesa! Individuālas pārbaudes vai iespējas saimnieciskās darbības veicējiem - IIN maksātājiem iesniegt dokumentus par izdevumu atskaitīšanas pamatotību nebūtu pat uzskatāms par tikpat efektīvu alternatīvu līdzekli, lai padarītu IIN administrēšanu efektīvāku, nerunājot pat par citu likumdevēja izvirzīto mērķu sasniegšanu. Ja tiktu ieviesta iespēja iesniegt dokumentus par izdevumu atskaitīšanas pamatotību, tiktu apdraudēta apstrīdēto normu efektivitāte.

Kāpēc? Jo noteikt to, vai izdevums ir attiecināms un saimniecisko darbību vai nav attiecināms, ir iespējams tikai un vienīgi veicot individuālas pārbaudes un sarežģītību rada apstākļi, ka, piemēram, liela daļa IIN maksātāji, kas ir fiziskās personas, savu darbību veic savās mājās. Piemēram, nav iespējama tāda sistēma, kur bez cilvēka iesaistes un pārbaudes varētu noteikt, vai iegādātais dators, vai iegādātais putekļusūcējs tiek izmantots saimnieciskajā darbībā vai tomēr personiskajām vajadzībām. Un tie ir tikai ļoti vienkārši piemēri. Dzīvē šīs situācijas ir vēl ārkārtīgi sarežģītākas.

Un tam jebkuram gadījumā ir nepieciešama cilvēka iesaiste un atsevišķs vērtējums, tātad, valsts resurss. Bet valsts resursu apjoms, kurš šajā gadījumā būtu nepieciešams ieguldīt, būtu ievērojams. Un tas neatsvērtu iespējamās ieguvumus, ņemot vērā vairākus apstākļus. Šie izdevumi ir regulāri, tie nav vienreizēji. Izdevumi var būt ļoti dažādi un, atkarībā no saimnieciskās darbības veida, tie var pat ļoti atšķirties un jāspēj nošķirt, kādi izdevumi var būt vienam saimnieciskās darbības veidam un kādam citam. Šajā sakarā tas būtiski atšķiras, piemēram, no ārstniecības čeku un izglītības čeku iesniegšanas, kas ir pietiekami specifiski un pilnīgi nesaistīti ar saimniecisko darbību, kā rezultātā nav nemaz nepieciešams vērtēt, vai izdevumam ir kāda saistība ar ieņēmumu gūšanu konkrētajā taksācijas periodā. Turklāt, pat ārstniecības un izglītības izdevumiem ir noteikti ierobežojumi, limits vienai personai ir 600 eiro. Tāpēc vēl jo vairāk tās nav divas salīdzināmas lietas.

Tāpat saimnieciskās darbības veicēju - IIN maksātāju skaits ir ievērojams, bet ieņēmumi vairums gadījumos ir salīdzinoši nelieli un ne velti zinātnē šādu nodokļu maksātāju grupu, kuru skaits ir salīdzinoši ievērojams, bet ieņēmumi salīdzinoši nelieli, dēvē par „*hard to tax*”. Taču ikvienam ir pienākums maksāt nodokli pēc valsts noteiktiem noteikumiem, arī tad, ja to ieņēmumi ir salīdzinoši nelieli, kā rezultātā padziļinātākas pārbaudes veikšana, ja nodokļu maksātājs nesadarbojas ar VID... un uzsvars uz „nesadarbojas ar VID”, būtu nelietderīgi. Tas ir, iespējamie ieguvumi neatsvērtu ieguldītos resursus.

Tāpēc ir nepieciešami citi risinājumi. Un šāds risinājums ir apstrīdētās normas, kuras, citastarp, nodrošina efektīvu IIN administrēšanu, neuzliekot sabiedrībai segt nesamērīgi lielu valsts budžeta līdzekļu ieguldījumu nodokļu administrēšanā, jeb, tēlaini izsakoties, šaut zvirbuļus ar lielgabaliem.

Nevēloties atkārtoties alternatīvo līdzekļu sakarā, mēs gribētu teikt, ka, mūsaprāt, ļoti korekti šādas sistēmas ieviešanas iespējamību un lietderību ir aprakstījis arī Valsts ieņēmumu dienests, sniedzot atbildi uz tiesas uzdoto jautājumu tiesas sēdē. No Valsts ieņēmumu dienesta sniegtās atbildes tiesai izriet arī tas, ka Valsts ieņēmumu dienests šobrīd tieši strādā ar fiziskajām personām ar augstu ienākumu līmeni, ka iespējamais zaudējumu apmērs valsts budžetam ir no 15 tūkstošiem eiro līdz 150 tūkstošiem eiro vai pat pārsniedz 150 tūkstošus eiro. No VID atbildē sniegtās informācijas šādu personu skaits ir pietiekami augsts.

Taču, tas, ko mēs vēlētos uzsvērt, ka riska grupas nav jau tikai lielie nodokļu maksātāji, ja runājam par ēnu ekonomiku. Proti, nav tā, ka risks, ka nodokļi nav nomaksāti pilnā apmērā, pastāvētu tikai personām ar augstiem ienākumiem. Taču, kā jau iepriekš minēts, arī šādi riski ir jāmazina un tam ir nepieciešami citi risinājumi.

Turklāt, šajā sakarā jāuzsver, ka, piemēram, pieaicinātā persona Alberts Auziņš tiesas sēdē paskaidroja, ka gadījumā, ja tiktu sadrumstalota šī te prezumptīvā metode, tas novestu pie neefektīva regulējuma.

Vēlamies uzsvērt arī to par alternatīvajiem līdzekļiem, ka izskatāmajā lietā ir apstrīdētas normas nodokļu jomā un šādos gadījumos alternatīva risinājuma izvēlei juridiska procesa ietvaros ir sava specifika, kas ir atzīta arī Satversmes tiesas praksē.

Lietas izskatīšanas laikā izskanēja arguments, ka identiskam ierobežojumam ir jābūt arī noteiktam attiecībā uz UIN maksātājiem. Tomēr, godātā tiesa, nav iespējams vienā nodokļu režīmā, šajā gadījumā IIN režīmā, ietvertu normu, kas ir arī tajā skaitā pretizvairšanās norma, mehāniski pārnest uz citu nodokļu režīmu, neanalizējot attiecīgā režīmā īpatnības un praktiskās problēmas. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīms un uzņēmuma ienākuma nodokļa režīms ir divi dažādi nodokļu režīmi, kuri ir fundamentāli atšķirīgi ne vien pamatprincipos, bet arī detaļās.

Šajā sakarā gribētu teikt, ka, tāpat kā, piemēram, administratīvo procesu nevar salīdzināt ar kriminālprocesu un civilprocesu, arī iedzīvotāju ienākuma nodokļa režīms nevar tikt salīdzināts ar uzņēmuma ienākuma nodokļa režīmu Satversmes kontekstā. Un likumdevējs var veidot arī savstarpēji atšķirīgus, bet Satversmei atbilstošus nodokļa režīmus.

Par statistikas datiem no Centrālās statistikas pārvaldes. Centrālās statistikas pārvaldes dati, uz kuriem atsaucās arī pieteikuma iesniedzējs un arī vairākas pieaicinātās personas, tāpat ir tikai un vienīgi par subjektiem, kas grāmatvedības uzskaiti veic pēc divkāršās ierakstu sistēmas. Tas ir pamatā UIN maksātājiem. Un to ir iespējams redzēt arī aplūkojot šo te metodoloģiju, kādā ir veidoti šie te statistikas dati. Un tās pamatā ir komercsabiedrības. Tāpat kapitālsabiedrības, pilnsabiedrības, personālsabiedrības, komercsabiedrības un tā tālāk. Un tikai ļoti minimāls skaits ir individuālie komersanti šajā statistikas pārskatā. Un ņemot vērā šos te datus, kas ir iesniegti Satversmes tiesai, individuālie komersanti ir mazāk nekā 2 procenti no visiem

iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, kas veic saimniecisko darbību. Tātad šie te statistikas dati nemaz neattiecas uz apstrīdētās normas adresātiem, faktiski neatspoguļojot to situāciju.

Un skatoties metodoloģiju, ir redzams, ka šie te Centrālās statistikas pārvaldes dati ir specifiski, šajos te datos ir specifiski izraudzīti arī nodokļu maksātāji. Tur netiek iekļauta statistika, piemēram, par visiem uzņēmuma ienākuma nodokļa maksātājiem. Savukārt Satversmes tiesā iesniegtā statistika par saimnieciskās darbības veicējiem - iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājiem, uz kuriem attiecas apstrīdētās normas, ir pilnīga, proti, mēs neesam selektīvi ņēmuši ārā noteiktus iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātājus.

Tāpat vēlamies uzsvērt, ka Satversmes tiesai iesniegtie statistikas dati ir par bruto peļņu un rentabilitāti arī ir rēķināta, ņemot vērā bruto peļņu, kas ir peļņa pirms nodokļiem.

Klausoties tiesas sēdē pieminētos datus un salīdzinot tos ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem, jāsecina, ka virknē gadījumos tika saukti dati par rentabilitāti pēc nodokļu nomaksas un tā ir būtiska atšķirība.

Un pati būtiskākā atšķirība, ko pieminēja arī šodien pieteikuma iesniedzējs, atbildot uz jautājumiem, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa gadījumā peļņa nosacīti ir šīs fiziskās personas, kas veic saimniecisko darbību, darba alga, jo IIN maksātājs ir fiziskā persona.

Un tas ir ļoti saprātīgi, jo IIN režīma ietvaros...

S. Osipova.

Es atvainojos... jūsu laiks tuvojas beigām. Vēl 3 minūtes debašu runas noslēgumam.

J. Priekulis.

Jā, es iekļaušos. Paldies.

Un tas ir ļoti saprātīgi, jo IIN režīma ietvaros darba alga var tikt izmaksāta tikai citiem, nevis īpašniekiem. Nu, piemēram, saimnieciskās darbības veicējs, pašnodarbinātais, advokāts. Šī te peļņa, kas paliek pāri, tā nosacīti ir viņa darba alga. Un tas ir tikai normāli un saprātīgi, ka rādītājs, kas ir rentabilitātes rādītājs, ko rēķina kā bruto peļņu, tātad peļņu pirms nodokļiem, tiek ņemts vērā arī citastarp, vērtējot to, vai uzliktais nodokļu slogs ir samērīgs. Jo, ja, piemēram, vienā gadījumā šī te situācija parāda, ka mana peļņa, nosacīti darba alga, piemēram, uz 100 eiro ieņēmumos ir 30 eiro un ja nodokļu slogs ir 4 eiro uz 100 eiro ieņēmumos, tad mūsu ieskatā var izdarīt visai visnotaļ pamatotu secinājumu. Pirmkārt, kāpēc šis te rādītājs ir svarīgs un, otrkārt, kāpēc šis te rādītājs arī nu parāda to, iespējams, ka šis te nesamērīgais slogs nav.

Viens piemērs, lai saprastu arī šīs te rentabilitātes atšķirības.

Jā, vēlos vēl pieminēt, ka uzņēmuma ienākuma nodokļa gadījumā peļņa parāda citu lielumu, jo peļņa nav īpašnieka nosacīta darba alga, kā tas ir iedzīvotāju ienākuma nodokļa gadījumā. Piemēram, pie vienāda apgrozījuma, vienāda pamatlīdzekļu nolietojuma un vienādiem citiem uzdevumiem, bet ar atšķirību – viena darbinieka minimālo darba algu – kas iedzīvotāju ienākuma nodokļa gadījumā ir šī rentabilitāte... šī peļņa nosacīti ir darba alga, bet UIN gadījumā jau lielums, kas izmaksāts pirms tam, var atšķirties pat četras reizes. Un tā ir būtiska specifika, kas ir tikai attiecībā uz saimnieciskās darbības veicēju - iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju, ka nosacīti ir šī te peļņa – darba alga.

Un tagad noslēdzot. Mūsu ieskatā apstrīdētās normas atbilst Satversmei. Sabiedrības ieguvums ir ievērojams, un tie nav tikai lielāki iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi, mazāka ēnu ekonomika, efektīvāka IIN administrēšana un ekonomiskāk pamatotāka saimnieciskā darbība, bet arī nodokļu režīma un valsts ilgtspēja.

Līdz ar to, godātā tiesa, atkārtoti lūdzam atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

S. Osipova.

Paldies jums, Priekuļa kungs, par Saeimas viedokļa paušanu.

Līdz ar to tiesu debates pasludinu par slēgtām.

Šobrīd lietas dalībniekiem ir iespēja izteikt līdz 5 minūšu garas replikas uz debašu runām.

Jansona kungs, lūdzu!

J. Jansons.

Paldies, godātā tiesa!

Jā, ļoti īsi.

Nu, jāsaka tā, ka kārtējo reizi pārliecinos, ka Saeimas, valdības un atsevišķu ministriju, konkrēti šajā lietā, Finanšu ministrijas, nu, teiksim, paustais, sasaucas ar tādu... mērķis attaisno līdzekļus. Sofistika, labas pārvaldības principa ignorēšana, labas likumdošanas principa ignorēšana – par to varēja pārliecināties šajā tiesas procesā viennozīmīgi.

Un vēl. Tātad es pamatošu to, ko es tagad arī minēju – ka mērķis attaisno līdzekļus... Slikta likumdošanas principa ievērošana... tas ir saistīts ar debatēm, kur Saeima minēja par apstrīdēto normu apspriešanu Budžeta komisijā. Saeimas pārstāvis to vairākkārt ir uzsvēris. Un tādēļ es vērsu uzmanību, ka attiecībā uz likumdevēja pārliecību par apstrīdēto normu tiesiskumu un taisnīgumu... No 2017. gada 26. jūnija Budžeta komisijas sēdes ierakstā dzirdamās debates par apstrīdētajām normām, ir interesanti tas, ka daži deputāti, kuri balso „par” šīm normām, vienlaikus apgalvo, jo,

ka tās nav taisnīgas. Piemēram, 12. Saeimas deputāts Imants Parādnieks pauž pārliecību, ka nekustamā īpašuma apsaimniekošanas jomā šāda norma rada netaisnīgumu. Viņam ir šaubas par to. Arī deputāte Laimdota Straujuma balso „par”, paužot, ka nav pārliecības par apstrīdēto normu tiesiskumu.

Arī Saeimas Juridiskajam birojam gan tajā sēdē, kur mēs varam arī redzēt pēc likumdošanas tabulas, kur ir paustas šaubas par konstitucionāliem riskiem, ka apstrīdēto normu piemērošanas rezultātā nodokļu maksātājs var izbeigt saimniecisko darbību, arī tas liecina par konfiscējošo raksturu... tātad šaubas netika un joprojām nav novērstas.

Paklausoties, teiksim, arī konkrēti, kādas bija atbildes uz Saeimas Juridiskā biroja izteiktajām šaubām attiecībā uz apstrīdētajām normām, tad faktiski šīs te šaubas tika novērstas ar politisku vienošanos, ar politisku lēmumu pieņemot attiecīgi šīs te apstrīdētās normas.

Līdz ar to te arī parādās zināmā mērā Saeimas... nu, teiksim, pārstāvja šī te duālā manipulatīvā pieeja, uzsverot par to, ka šīs normas ir tiesiskas un taisnīgas.

Un turpinot par šaubām un to, ka tās nav novērstas un tiem riskiem, kas ir joprojām reāli, jo nodokļu maksātājam nav pienākums pāriet uz citu nodokļu režīmu vai mainīt uzņēmuma formu, jo arī IIN aplikšanas noteikumiem ir jābūt taisnīgiem.

Turklāt, 12. Saeimas deputāts Parādnieks 2017. gada 26. jūlija Saeimas Budžeta komisijas sēdē balsojot par šo normu, apgalvoja... un tas ir citāts: „Man šķiet, ka mēs pie šī, proti, apstrīdētajām normām, kaut kad atgriezīsimies.”

Un visbeidzot. Vēl joprojām tātad man ir jautājums: vai tiešām apstrīdētās normas ir taisnīgas?

Paldies, godātā tiesa.

S. Osipova.

Jā, paldies, Jansona kungs, par jūsu repliku.

Priekuļa kungs, lūdzu!

J. Priekulis.

Jā, godātā tiesa!

Es arī centīšos ļoti īsi.

Pirmkārt, reflektējot par šo te jautājumu – mērķis attaisno līdzekļus. Nu, mūsaprāt, tas ir jautājums par izskatāmās lietā apstrīdēto normu atbilstību Satversmei. Mēs jau sniedzām pietiekami mūsu ieskatā pamatotu argumentāciju, kāpēc šīs te apstrīdētās normas atbilst Satversmei un līdzekļi ir izvēlēti tādi, lai tie būtu samērīgi attiecībā uz ikvienu iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksātāju - saimnieciskās darbības veicēju, ņemot vērā šo te saimnieciskās darbības specifiku.

Otrkārt. Pieteikuma iesniedzējs argumentējot un izsakot repliku, min šo te Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas sēdī. Nu, jāsaka tā... Jā, tā ir normāla

demokrātiska sastāvdaļa, ka atsevišķiem deputātiem var būt citāds viedoklis. Deputāti ir brīvi savā sirdsapziņā, viņi var izteikt dažādus viedokļus un neviens to neliedz, bet diezin vai atsevišķu deputātu viedoklis var uzreiz nozīmēt, ka apstrīdētās normas ir nesamērīgas vai apstrīdētās normas neatbilst Satversmei. Tas nudien ir jautājums, kas ir izvērtējams pēc būtības. Un pieteikuma iesniedzējs, mūsaprāt, selektīvi izraugās tikai atsevišķas debates, kas bija šajā te komisijas sēdē, jo argumenti par to, kāpēc apstrīdētās normas ir samērīgas, izskanēja no vairāku personu puses un mēs jau to arī norādījām sniedzot paskaidrojumus.

Un arī par šo te... atļaušos minēt par Saeimas Juridiskā biroja vērtējumu. Pirmkārt, jā, tas ir tikai normāli, ka Saeimas Juridiskais birojs vērtē likumprojektus un likumprojektu atbilstību Satversmei un tas ir viņa pienākums. Un jā... tas ir tikai normāli, ka vajadzības gadījumā Saeimas Juridiskais birojs arī norāda, ka varbūt vajadzētu mazliet vairāk padomāt, bet tas nekādi arī nenozīmē, ka šis te regulējums varbūt neatbilst Satversmei. Ir nepieciešama atkal debate un, tāpat kā, piemēram, šīs lietas izskatīšanas ietvaros ir nepieciešami vairāki apstākļi, lai izvērtētu šo te situāciju pienācīgi, tas pats attiecas arī uz likumdošanas procesu.

Un nobeidzot šo te repliku... Tiesībsargs saka šaubas par taisnīgumu, bet nu, ņemot vērā, ka izskatāmajā lietā tomēr ir apstrīdēta normu atbilstība Satversmei, jāsaka, ka taisnīgas ir tādas normas, kuras atbilst Satversmei un netaisnīgas ir tādas, kuras neatbilst. Un mūsu ieskatā normas ir taisnīgas.

Paldies.

S. Osipova.

Jā, paldies Saeimas pārstāvim Priekuļa kungam par repliku.

Līdz ar to lietas dalībniekiem ir bijusi iespēja izteikties. Tiesas sēde tuvojas noslēgumam.

Tiesa spriedumu pasludinās 7. janvārī pulksten 13.00.

Līdz ar to tiesas sēde ir slēgta.

Paldies.

Stenogrammas izgatavotāja

Mārīte Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

Līva Miksone